

Stigao je "Sirijus" broj 3. Tekstovi u njemu rezultat su rada slobodnih zidara iz VNLS, za sada iz loža "Nemanja" i "Mudrost". Teme i sadržaj su odabrani tako da zadovolje nekoliko jednostavnih kriterijuma. Prvo i osnovno je da su odvojeni od obaveznih i redovnih tema koje se obrađuju tokom ritualnih radova u našim slobodnozidarskim radionicama. Aktivnost u "Sirijusu" je dodatni i prekovremeni rad. Problematika koja se obrađuje je specifična i naslanja se na slobodnozidarske teme ali je zadržana distanca od obaveznih tema i aktivnosti vezanih za rad u loži.

Druga odlika tekstova u "Sirijusu" je činjenica da je svaki tekst rezultat individualne želje da se sazna više i nađe odgovor na neko od pitanja za koja ne dobijamo odgovor iz prve ruke. U traženju odgovora nekada se uloži toliko vremena i truda da bi bilo prava šteta zadovoljstvo saznanja ne podeliti sa ostalom braćom. Tu se krije i osnovni motiv ekipe okupljene oko "Sirijusa", a to je želja da ostaloj braći iz VNLS omogući da dođu do interesantnih podataka i saznaju više. Tekstovi izražavaju individualni stav pojedinca a sami autori nemaju ozbiljnijih pretenzija, niti umišljaju da rade na priložima za enciklopediju ili da pišu poglavlja udžbenika. Mnogo je važnije da se obelodani činjenica da među braćom ima onih koji teže ka dodatnom usavršavanju i ne libe se da zavrnu rukave i istražuju.

Elem, ovo je ujedno i poziv svim zainteresovanim slobodnim zidarima iz VNLS da na adresu info@mason.org.rs pošalju tekst za koji smatraju da odgovara koncepciji "Sirijusa". Biće nam veliko zadovoljstvo da takav tekst uključimo u neko od narednih izdanja, na veliku radost svih onih koji budu čitali "Sirijus" u budućnosti.

Sadržaj:

■ Petak Trinaesti (Priča o stradanju vitezova Templara)	2
■ Formiranje Vrhovnog Saveta Srbije i Velike Lože Srbije	9
■ Škotski Red, Vrhovni Saveti, SAD i Francuska	12

PETAK TRINAESTI

(Priča o stradanju vitezova Templara)

Prvi vojni red, *Red siromašnih vitezova Hrista i Solomonovog hrama*, poznatiji kao *Vitezovi Templari*, osnovan je 1118. godine, u vreme Prvog krstaškog rata sa ciljem da pomogne novom Jerusalimskom kraljevstvu da se odbrani od napada muslimana i da osigura bezbednost velikog broja hodočasnika iz Evrope koji su pohrlili ka Jerusalimu nakon njegovog osvajanja. Red je osnovao Ig de Pejen, a ime Templari potiče od imena njihovog istorijskog štaba u Omarovoj džamiji na Brdu hrama u Jerusalimu, koju su oni preimenovali u *Templum Domini*. Na jednom od njihovih pečata, predstavljena je struktura za koju se veruje da prikazuje ovaj hram sredinom 12. veka, i koja model po kome su napravljeni brojni templarski hramovi u Evropi, na primer Crkva hrama u Londonu.

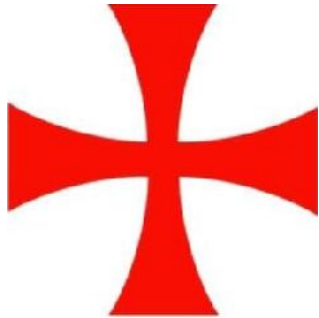
Omarova džamija u Jerusalimu

Papa Inokentije II im je 1139. godine izdao papsku bulu prema kojoj Templari postaju nezavisni od političkih i verskih vlasti. Pored toga papa im je dao i druge povlastice od kojih je najvažnija bila pravo da ubiraju porez u područjima koja su bila pod njihovom kontrolom. Ova privilegija omogućila im je sticanje značajnog bogatstva, dobru organizaciju i brzi razvoj. Templari su bili podeljeni na nekoliko različitih bratstava:

- *vitezovi*, opremljeni kao teška konjica;
- *oružnici*, opremljeni kao laka konjica (pripadnici nižih klasa među vitezovima);
- *farmeri*, koji su upravljali vlasništvom reda i
- *kapelani*, koji su bili sveštenici i zadovoljavali duhovne potrebe pripadnika reda.

U ovaj viteški red su, širom Europe, stupali sinovi plemića koji su često, poput de Pejena, darovali svoju imovinu organizaciji. Dok su mu članovi bili siromašni, red je posedovao brojna imanja u Francuskoj, Španiji, Engleskoj, Portugalu, Italiji, Nemačkoj, Austriji i u Svetoj Zemlji. Čuveni zadebljani crveni krst - *La croix pattee* na plaštovima Templara pojavio se 1146. godine. Njihov politički i kulturni uticaj u Evropi bio je veoma snažan. Na primer, zahvaljujući kontaktu Templara sa muslimanskim istokom, Evropljani su se vratili starom rimskom običaju brijanja brade, dok je preko hiljadu arapskih reči ušlo u evropske jezike.

Po prestanku Krstaških ratova, Templari se bave gradnjom zankova i hramova, osnivaju moderno bankarstvo, uključuju se u visoku diplomatiju i postaju snaga od međunarodnog značaja. Stiču ogromnu moć tako da su mogli da utiču na postavljanje i rušenje vladara. Naime, bankarstvo i blago doneto sa Istoka činilo ih je veoma moćnim, pa su se često kod ovog reda zaduživali vladari evropskih zemalja: engleski kraljevi Jovan bez Zemlje i Edvard I (založio čak i krunski nakit), Huan iz Navare, Šarl Anžijski, Rober d Artoa, dok je Luj VII za finansijskog savetnika imao Templara – blagajnika riznice.

Templarski krst i grb Templara

Pružali su i druge finansijske usluge, kao što su trgovina menicama, izdavanje vrednosnih pisama koja su se mogla unovčiti bilo gde u Evropi, izdavanje zajmova i drugo. Kamata na pozajmljenu sumu nije bila mala i kretala se od 11 do 15% što je izazivalo netrpeljivost dužnika. Templari su tako postali prvi menjači novca tog doba, a pariski templarski preceptorat je bio središte evropskih finansija. Verovatno je, čak, da je ček kakav mi danas poznajemo i koristimo prviput u praksu uveo ovaj red. Jedan od vladara koji je od Templara pozajmljivao velike sume novca bio je i francuski kralj Filip IV Lepi (*Philippe le Bel*).

Filip IV Lepi (1268–1314) kralj Francuske iz dinastije Kapeta.

Štaviše, početkom 1306. godine njegovi dugovi su postali vrlo veliki i Filip je žarko želeo da se zauvek oslobodi Templara. Govorio je da su nadmeni i samovoljni, ali u osnovi sukoba bio je novac.. Pored toga Templari su bili odlično uvežbana vojna sila mnogo jača i bolje, organizovana od bilo koje koju bi on sam mogao da okupi. Bili su čvrsto utvrđeni širom Francuske, a do tog vremena je čak i njihova odanost papi bila samo nominalna. Filip nije imao nikakvu vlast nad redom. Štaviše dugovao mu je veliki novac. Bio je ponižen kada je, bežeći pred pobunjenom pariškom ruljom, bio prinuđen da kukavički potraži zaklon u Templarskom pariskom preceptoratu. Osim toga polakomio se i na ogromno templarsko bogatstvo koje je, za vreme boravka na njihovom imanju, imao prilike da vidi. A kada se prijavio da pristupi redu kao iskušenik, doživeo je uvredu da bude oholo odbijen. Odbijeni molioći često postaju opasni neprijatelji svakog diskretnog bratstva. Ove činjenice su zajedno sa uznemiravajućim glasinama da Templari žele da osnuju svoju nezavisnu državu u njegovom sopstvenom dvorištu bile dovoljne da pokrenu kralja u akciju. Naravno nedostajao je povod, a jeres je u to vreme bila baš zgodan izgovor.

Filip je prvo morao da osigura saradnju pape kome su, bar teoretski, Templari dugovali vernost i pokornost. U periodu od 1303. do 1305. godine, francuski kralj i njegovi ministri su izveli otmicu, a potom ubili papu, Bonifacija VII, a sasvim je moguće da su otrovali sledećeg, Benedikta XI. Potom je, 1305. godine, Filip uspeo da osigura izbor svog kandidata, nadbiskupa Bordoa, na upražnjeni papski presto, a novi prvosveštenik uzeo je ime Kliment V.

Papa Kliment V

Novi papa nije mogao da se otme Filipovom uticaju i da odbije kraljeve zahteve. A ti zahtevi su uključivali potpuno uništenje vitezova Templara. Stoga je Filip vrlo pažljivo smišljao svoje poteze. Napravljen je spisak optužbi, delom od kraljevih uhoda koje su se ubacile u red, a delom iz dobrovoljnog priznanja jednog, navodno odbeglog, Templara. Naoružan ovim materijalima, Filip je konačno mogao da deluje, a kada je izveo napad, učinio je to iznenada, brzo, delotvorno i smrtonosno. U tajnoj operaciji, dostojnoj Hitlerovog Gestapoa, kralj je poslao zapečaćena tajna naređenja svojim poverljivim ljudima širom zemlje. Ova naređenja morala su biti otvorena istovremeno i smesta izvršena. Rano u zoru, u petak, 13. oktobra 1307. godine, trebalo je da kraljevi ljudi pohvataju i zatvore sve Templare u Francuskoj, da njihovi preceptorati budu stavljeni pod kraljevski pečat a njihova dobra zaplenjena. Pa, iako može izgledati da je svrha Filipovog iznenađenja bila postignuta, glavni cilj, ogromno bogatstvo reda, mu je izmakao. Ono nikada nije pronađeno i sudbina čuvenog *blaga Templara* je ostala tajna. Neizvesno je, u stvari, da li je Filipov iznenađan napad na red bio onoliko neočekivan koliko su on, i neki kasniji istoričari, verovali. Postoje značajna svedočanstva koja ukazuju na to da su Templari unapred primili neku vrstu upozorenja. Kratko vreme pre hapšenja, na primer, veliki majstor, Žak de Mole (*Jacques de Molay*) sakupio je mnoge knjige i postojeće pravilnike reda i dao da se spale. Zabeleženo je da je glavni rizničar reda rekao jednom vitezu, koji je u to vreme želeo da se povuče iz reda, da je izuzetno "razborit" jer je propast bliska. Zvanično obaveštenje koje je

naglašavalo da, *nikakvi podaci koji se tiču običaja i rituala reda ne smeju biti obznanjeni*, kružilo je svim francuskim preceptoratima.

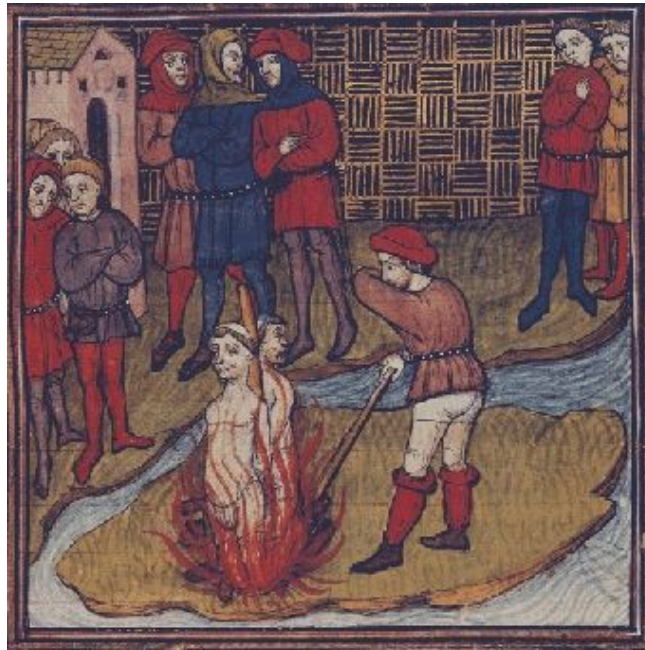
U svakom slučaju, bez obzira na to jesu li Templari bili unapred upozoreni ili su sami zaključili šta se sprema, sigurno je da su izvesne predostrožnosti bile preduzete. Kao prvo, izgleda da su se vitezovi koji su bili pohvatani predavali bez otpora, kao da im je naređeno da tako postupe. Nigde nema nikakvih zapisa o aktivnom otporu reda kraljevim agentima širom Francuske. Zatim, postoje ubedljivi dokazi o nekoj vrsti organizovanog bekstva koje je preduzela određena grupa vitezova, koji su svi do jednoga bili povezani sa glavnim rizničarem reda. Stoga, nije iznenađujuće da je blago Templara, zajedno sa skoro svim dokumentima i zapisima, moglo nestati. Mnoge postojeće, ali nedokazane priče i legende govore da je blago prokrijumčareno noću iz Pariskog preceptorata, kratko vreme pre hapšenja. Prema ovim legendama, ono je konjskim kolima preneto do Atlanske obale, u pomorsku bazu reda, La Rošel (*La Rochelle*) i utovareno u osamnaest galija za koje se više nije čulo. Bila ovo istina ili ne, templarska flota je izbegla kraljevim kandžama i ne postoji zapis o zarobljavanju ijednog broda koji je pripadao redu. Naprotiv, ti brodovi su, kako izgleda, otplovili u Škotsku zajedno sa svime što su nosili sa sobom.

Vitezovi Templari

Pohapšenim Templarima se u Francuskoj sudilo, a mnogi su bili i mučeni. Od njih su izvučena čudnovata priznanja, a podignute još čudnije optužnice. Strašne glasine su počele da kruže zemljom. Po rečima svedoka na suđenjima, Templari su, navodno, obožavali demona po imenu Bafomet (*Baphomet*) i u svojim tajnim ritualima ničice su padali pred njegovom bradatom glavom koja im je govorila, i obdarila ih okultnim moćima. Tobožnji svedoci ovih ceremonija nisu nikada više bili viđeni. A bilo je i drugih, još neodređenijih optužbi: za ubistva dece, za podučavanje žena o načinu pobačaja, za besramne poljupce i zavođenje iskušenika, za homoseksualnost, itd. Od svih optužbi podignutih protiv ovih Hristovih vojnika koji su se za Hrista borili i polagali svoje živote, jedna se izdvaja kao najčudovišnja i zaista neverovatna. Bili su optuženi za obredno poricanje Hrista i za odbacivanje, gaženje i pljuvanje po krstu. Time je sudbina pohapšenih Templara, bila konačno zapečaćena. Filip ih je progonio divljački i nemilosrdno. Mnogi su bili spaljeni, a još je više onih koji su zatvoreni i mučeni. Kralj je, istovremeno, nastavljao da preti papi, zahtevajući

sve oštrije mere protiv reda. Odolevajući neko vreme, Papa je najzad, 22. marta 1312. godine, popustio (bula *Vox in Excelso*) i vitezovi Templari su bili zvanično raspušteni, a da nikad nije bila izrečena konačna presuda o njihovoj krivici ili nevinosti. Pod Filipovom vlašću suđenja, ispitivanja i istraživanja nastavljena su još dve godine.

Spaljivanje Templara u Parizu

Najzad, 18. marta 1314, po naređenju Filipa IV Lepog, Žak de Mole, veliki majstor, i Žofroa de Šarne (Geoffroi de Charnay), preceptor Normandije, bili su spaljeni na lomači tihom vatrom. Njihovim pogubljenjem, Templari prividno nestaju sa istorijske pozornice. Ali uistinu, red nije prestao da postoji i o njima će se kasnije mnogo toga čuti.

Žak de Mole

Filip je pokušao da utiče na sveštenstvo da i dalje proganjaju Templare zbog jeresi, nadajući se da nijedan Templar, nigde u hrišćanskom svetu, neće biti pošteđen. Kraljeva revnost je u tom pogledu bila zaista iznenađujuća. Čovek bi možda mogao razumeti njegovu želju da se oslobodi prisustva reda u sopstvenoj zemlji, ali je manje jasno zašto je bio toliko odlučan u pokušaju da se Templari unište svuda u svetu. On sam svakako nije bio uzor vrlina; a teško je zamisliti da bi monarh koji je pripremio smrt dvojice papa bio iskreno uznemiren zbog povreda vere. Da li se Filip, jednostavno, plašio osvete ako bi red ostao netaknut izvan Francuske ili je nešto drugo bilo po sredi teško je reći.

Spaljivanje Žaka de Molea (autor Karlos Fonseka)

U svakom slučaju, njegov pokušaj da ukloni templare izvan Francuske, sve u svemu, nije bio uspešan. Štaviše, Filipov zet, kralj Edvard II Engleski (Edward II of England) se, na primer, isprva pridružio odbrani reda. Najzad je, pod združenim pritiskom pape i francuskog kralja, popustio njihovim zahtevima, ali samo delimično i mlako. Većina Templara koji su se iz Škotske preselili u Englesku izbegla je progon i samo mali broj je uhapšen. Međutim, osude su bile veoma blage, ponekad ne više od nekoliko godina pokajanja u opatijama i manastirima gde su živeli u udobnim uslovima. Njihovi posedi su, kasnije, povereni vitezovima hospitalcima svetoga Jovana (Knights Hospitaller of Saint John), ali su oni sami bili pošteđeni opakog progona koje je snašlo njihovu sabraču u Francuskoj.

Uklanjanje Templara je u drugim zemljama išlo još teže. Škotska je, na primer, u to vreme bila u ratu sa Engleskom, a ratna pometnja je ostavljala malo prilika za primenu zakonskih mera. Papske bule kojima se red raspušta nisu, otuda, nikada obznanjene u Škotskoj pa, prema tome, red u toj zemlji nikada nije bio zvanično raspušten. Mnogi francuski Templari našli su прибежиште u Škotskoj, a njihove čete borile su se na strani Roberta Brusa (Robert Bruce) u bici kod Benokberna (Battle of Bannockburn) 1314. godine. Po predanju, a postoje dokazi koji ga potkrepljuju, templarski red se u Škotskoj održao kao celovita snaga još puna četiri veka

U Loreni (Lorraine), koja je u to doba bila deo Nemačke, a ne Francuske, Templare je podržavao vojvoda te kneževine. Samo mali broj je bio optužen, a potom su sledile oslobađajuće presude. Većina je, izgleda, poslušala svog preceptora koji ih je, kako se smatra, savetovao da obriju brade, navuku svetovnu odeću i da se stope sa mesnim stanovništvom. O daljoj istoriji Templara i njihovoj ulozi u osnivanju modernog (spekulativnog) slobodnog zidarstva, drugi put.

Ali da se osvrnemo sa nekoliko reči na petak 13. i današnje simbolično značenje ovog datuma.

I danas sujeverni ljudi preporučuju: ne prolazite ispod merdevina, pazite da ne razbijete ogledalo, ne dozvolite da vam crna mačka pređe put, pomerate se s mesta i slično. A u petak 13-og. nipošto ne izlazite iz kuće. Smatra se da je petak, kad pada trinaestog dana u mesecu, nesrećan dan za sve ljude osim za one koji su rođeni baš u petak. Danas se pominje mnogo detalja od kojih potiče verovanje da je petak nesrećan dan. Jedno od njih je da je Eva ponudila jabuku Adamu baš u petak, drugo da je u petak započeo Veliki potop, zatim da je gradnja Vavilonske kule prekinuta u petak, pa da je Isus Hristos razapet u petak (a na tajnoj večeri je bilo 13 ljudi), i tako dalje. Medjutim sve ove priče su plod mašte i nisu tačne. Pravi razlog zbog koga se *Petak 13*, pominje kao nesrećan dan je upravo događaj opisan u ovom tekstu – progon Templara, koji je počeo u petak, 13. dana u mesecu oktobru 1307. godine.

Brat D. Č.
„Mudrost“ Beograd

FORMIRANJE VRHOVNOG SAVETA SRBIJE I VELIKE LOŽE SRBIJE

Istorija Slobodnog Zidarstva na prostoru Srbije datira još od kraja 18. veka i čvrsto je povezana sa buđenjem srpskog nacionalnog bića, borbom za samostalnost i opšti društveni i ekonomski napredak. Zato je posebno interesantna priča kako je došlo do stvaranja Vrhovnog Saveta i Velike Lože Srbije.

Početak dvadesetog veka u Beogradu su radile tri Lože - "Pobratim", "Ujedinjenje" i "Šumadija", a nešto kasnije je probuđena Loža "Sloga, Rad i Postojanstvo". Za to vreme u Nišu je radila Loža "Nemanja". One nisu radile pod zaštitom istih Velikih Loža, ali su održavale određene neformalne kontakte.

Presudan korak ka potpunom osamostaljivanju Slobodnih zidara u Srbiji i stvaranju Velike Lože, predstavljalo je antisrpsko držanje Simboličke Velike Lože Ugarske tokom takozvane aneksione krize, pod čijom zaštitom su radile Lože "Pobratim" i "Nemanja". Austro - Ugarska monarhija je još od 1906. kovala planove za prisajedinjenje Bosne i Hercegovine. U takvoj situaciji i srpski Masoni su bili poneseni nacionalnim idealima i zatražili pomoć od Simboličke Velike Lože Ugarske, ali ona je odbijena sa obrazloženjem da je reč o političkom pitanju i da je mešanje u njega protivno MASONSKIM načelima. Reakcija na takav stav ugarske Velike Lože bili su zaključci Lože "Pobratim" doneti na radu od 10. oktobra 1908. godine. Ti zaključci su svedeni u pet tačaka i odnosili su se na zahtev Lože "Pobratim" da napusti zaštitu Simboličke Velike Lože Ugarske, da se proglasi za nezavisnu Slobodnozidarsku radionicu u Srbiji, da se o tome obaveste sve velike MASONSKOJE Institucije u svetu, da radionica radi samostalno i neposredno, kao i da se stupi u kontakt sa nezavisnim Ložama u Nemačkoj i ostvari direktna saradnja sa njima.

Takav radikalni raskid sa Simboličkom Velikom Ložom Ugarske bio je i povoljno tlo za formiranje Lože "Ujedinjenje", koja je 1909. godine formirana pod zaštitom Velikog Orijenta Francuske. Loža "Pobratim" pružala je punu podršku radu nove radionice. Posebno je interesantno da je upravo iz te Lože veći broj članova, u svojstvu civila, pristupilo organizaciji "Ujedinjenje ili smrt", poznatijoj kao "Crna ruka". Uloga te organizacije u događajima s početka XX. veka bila je veoma značajna za sva dešavanja vezana za istoriju Srpskog naroda. Njen osnivač i ideološki vođa je bio pukovnik Dragutin Dimitrijević Apis. Iako nema pouzdanih dokaza da je on bio član neke Slobodnozidarske radionice, nemačka obavestajna služba se trudila sve do kraja Drugog svetskog rata da dokaže njegovu MASONSKU pripadnost, ali nikada nije potvrđena njegova veza sa MASONERIJOM.

Loža "Pobratim" bila je majka Loža i za Ložu "Šumadija" koja je osnovana aprila i svečano osvećena 7. jula 1910. godine. Bez obzira na to što je "Pobratim" bio jedina radionica nepokrivena zaštitom neke Velike Lože i što je proglašena samostalnom radionicom uz podršku Velike Lože Rumunije, zajednički rad, planiranje aktivnosti i saradnja te dve Lože pokazivale su specifičan pristup srpskih Masona u odnosu na slobodne zidare i burne ekonomsko političke prilike u svetu tokom godina s početka veka.

Odmah posle odluka i odvajanja od zaštite Velike Lože Ugarske, Braća okupljena u "Pobratimu" preduzela su konkretne korake da dobiju pravo na samostalan rad. U tom cilju, pod zaštitom Velike Lože Rumunije, 1909. godine osniva se Kapitol (radionica na stepenima od 15 do 18 Škotskog Obreda Drevnog i Prihvaćenog) koje su pojedini članovi "Pobratima" dobili od Vrhovnog Saveta Rumunije. S obzirom na to da je Kapitol formiran marta, a da je mesec dana pre toga formirana Loža "Ujedinjenje", očigledno je da su srpski Masoni težili potpunom osamostaljivanju i da su bili prvržni jovanovskom tipu masonskih loža i formiranju nezavisne

Velike Lože Srbije. Taj cilj su želeli da ostvare preko uspostavljanja institucija i organa u okviru škotskog obreda, pri čemu je za formiranje Velike Lože neophodan uslov da na prostoru koji ova Velika Loža pokriva rade najmanje tri radionice.

Iako je to bilo vreme neposredno pred balkanske ratove, zanimljivo je da je osim Vrhovnog Saveta Rumunije, pomoć u konačnom osamostaljivanju Masona u Srbiji nudio i Veliki Orijent Turske 1910. godine. Međutim, početkom 1911. godine Slobodni zidari Srbije se odlučuju da Velika Masonska vlast koja će obezbediti konačnu samostalnost bude Vrhovni Savet Grčke. Za formiranje Vrhovnog Saveta bile su pripravne tri Lože - "Pobratim", "Ujedinjenje" i "Šumadija", a postojala je i čvrsta veza sa Ložom "Ujedinjenje" koja i dalje radi pod zaštitom Velikog Orijenta Francuske. Takva situacija potakla je srpske Masone da ponovo ožive rad, odnosno da probude Ložu "Sloga, Rad i Postojanstvo". To je i učinjeno sredinom februara 1912. godine uz potpunu saglasnost Velikog Orijenta Italije pod čijom zaštitom je Loža i osnovana 1883. godine.

Prema istraživnju Zorana Nenezića koje je predstavio u knjizi "MASONI U JUGOSLAVIJI 1764-1999", Vrhovni Savet Grčke uvažio je molbu slobodnih zidara iz Kraljevine Srbije i na svojoj sednici od 11. septembra 1911. godine doneo je odluku o formiranju samostalne Velike Lože (od prvog do trećeg stepena) i Vrhovnog Saveta Srbije (od četvrtog do trideset i trećeg stepena).

Tako se i došlo do situacije da se tokom maja meseca 1912. godine održe u tri dana tri svečana rada (simbolički 3x3) koja su bitno odredila budućnost Slobodnog Zidarstva u Srbiji. Došlo je do interesantne situacije da je prvo formiran Vrhovni Savet, a nakon toga i Velika Loža Srbije.

Najpre je 9. maja 1912. godine specijalni delegat Vrhovnog saveta Grčke, Brat Cefalas, snagom svoje Masonske vlasti uzdigao na 33° Đorđa Vajferta, Svetomira Nikolajevića, Jovana Aleksijevića, Milutina Perišića, Dimitrija Jankovića, Petra Šrepalovića, Manojla Klidisa, Petra Pačića, Dimitrija Mijalkovića i Pavla Horstiga. Istog dana na zajedničkom radu Loža "Pobratim" i "Šumadija", doneta je odluka da "Pobratim" koji je do tada radio kao nezavisna radionica od tada radi pod zaštitom Vrhovnog Saveta Srbije, a da Loža "Šumadija" zatraži samostalnost od uticaja Velike Lože Hamburga i stavi se pod zaštitu srpskog Vrhovnog Saveta. Sledećeg dana, na drugoj svečanoj sednici novoformiranog Vrhovnog Saveta, pročitana je grčki patent o formiranju Vrhovnog Saveta Srbije i izabran je Đorđe Vajfert za Suverenog Grand Komandera Vrhovnog Saveta i Velikog Majstora Velike Lože. Na trećem svečanom radu održanom 11. maja izabrani su i ostali Veliki Oficiri.

Konačno priznanje nezavisnosti srpskih Masona koji su odlučili da rade po Drevnom i Prihvaćenom Škotskom Obredu usledilo je na Internacionalnoj konferenciji Vrhovnih Saveta Škotskog Reda, održanoj sredinom oktobra 1912. u Vašingtonu, čiji je domaćin bio Vrhovni Savet Južne Jurisdikcije SAD. Do tog trenutka, sve Lože u Srbiji, osim Lože "Ujedinjenje", koja je i dalje bila pod zaštitom Velikog Orijenta Francuske, radile su pod zaštitom Vrhovnog Saveta Srbije.

Taj istorijski događaj koji je bitno opredelio razvoj Masonerije u Srbiji detaljno je opisan u zvaničnom mesečnom časopisu srpskih Slobodnih Zidara "Neimar" u prvom trobroju koji je objavljeni za period od januara do marta 1914. godine.

Interacionalna Konferencija je počela sa svojim radom 7. oktobra 1912. godine, svega pet meseci od formiranja Vrhovnog Saveta Srbije. Pored domaćina Južne Jurisdikcije SAD, na konferenciji su bili prisutni i Vrhovni Saveti: Severne Jurisdikcije SAD, Kanade, Francuske, Švajcarske, Italije, Meksika, Kube, Argentine, Belgije, Brazila, Gvatemale, Čilea, Kolumbije, Dominikanske Republike, Egipta Grčke, Paragvaja, Perua, Portugalije, Španije, Turske, Urugvaja, Venecuele, Ekvadora ...

Na toj konferenciji naš predstavnik Brat M. D. (pretpostavljam da se iza ovih inicijala krije ime Dimitrija Mijalkovića 33°) predao je akta koja se odnose na osnivanje Vrhovnog saveta Srbije i na dotadašnja priznanja od strane pojedinih Vrhovnih Saveta. Naknadno je morao da odgovori na pitanja koja su se odnosila na to koliko Loža radi pod Srpskim Vrhovnim Savetom,

koliko ima masona u tim Ložama, od kada postoje pojedine Lože, čime se bave na svojim radovima, ima li mesta političkim pitanjima, koliko stanovnika ima u Srbiji, u kojim gradovima rade Lože...

Drugog dana počela je sednica bez prisustva našeg predstavnika. Nakon usvajanja odluke o saglasnosti sa osnivanjem Vrhovnog Saveta Srbije, čime je formalno priznato njeno postojanje, naš delegat je uveden na Konferenciju u svojstvu punopravnog člana. To je izvršio delegat grčke Brat Aleksandropulos držeći našeg predstavnika za ruku. Time je i simbolično prikazana bratska ljubav grčkog Vrhovnog Saveta koji je svojom Masonskom vlašću formirao Vrhovni Savet Srbije. Podsećam da je to bio period kada su na Balkanu četiri države, Srbija, Grčka, Bugarska i Crna Gora sklopile vojni savez s ciljem borbe protiv Otomanskog carstva i konačnog oslobađanja svojih teritorija od vekovnog ropstva. To je još jedan pokazatelj koliko je razvoj Masonerije bio prožet sa istorijskim dešavanjima na tom prostoru.

Vrhovni Savet Srbije je bio priznat na toj Konferenciji od 24 Vrhovna Saveta širom sveta, dakle od svih tada postojećih osim od tri vrhovna Saveta Velike Britanije koji nisu bili zastupljeni na Konferenciji i nisu uzeli učešće na tom skupu. Time je i definitivno završen rad oko osnivanja Vrhovnog Saveta Srbije, rad koji je (kasnije) doneo koristi Srpskoj masoneriji i Srpskom narodu.

Brat V. K.

Loža „Nemanja“ Niš

Škotski Red, Vrhovni Saveti, SAD i Francuska

"Škotski obred drevni i prihvaćeni" predstavlja složeni sistem rituala od 1 do 33 stepena. Ovakav kakvog ga danas znamo nije nastao odjednom, naprotiv, kroz istoriju koja traje dugi niz godina, rituali su se brusili i dorađivali. Često su dopisivani a ponekad i brisani stepeni i dopunjavana priča vezana za svaki pojedinačni stepen. Paralelno sa doterivanjem rituala odvijali su se procesi tokom kojih su stvarane ali i nestajale institucije sa zadatkom da vode računa o očuvanju rituala i istovremeno budu okvir slobodnozidarskog organizovanja.

Pokušaćemo da ukratko ispričamo priču o Škotskom Redu i Vrhovnim Savetima u Severnoj Americi i Francuskoj a zatim i da kratko pomenemo prirodu složenih odnosa koji vladaju među njima. Ma koliko pokušavali da skratimo i pojednostavimo istorijski aspekt, ipak se mora pomenuti par događaja i nekoliko ključnih godina koje su bile raskrsnice na putu nastajanja kako samog rituala tako i masonskih tela vezanih za njega.

Škotski obred, Škotski Red i Vrhovni Saveti

Još su daleke 1728-e godine zahvaljujući vitezovima Endrju Majkl Remziju opisana tri dodatna stepena kao nadogradnja na postojeće. Smatra da su viši stepeni prvi put zvanično uspostavljeni 1747-e a zatim dopunjeni 1755-e godine. Tada su kroz odluke donete od strane Velike Lože Francuske (osnovane 1728-e zahvaljujući vojvodi od Vortona), definisana posebna prava i dužnosti "Masona-Škota". Sledeća važna godina je 1766 jer je tada u Francuskoj po prvi put objavljena knjiga u kojoj su detaljno opisani svi rituali već upražnjavani na višim stepenima pod zajedničkim imenom Visoki stepeni škotske masonerije. Danas niko ne spori da je Škotski obred nastao u Francuskoj. Kod neupućenih zabunu unosi sam naziv "škotski", jer se u prvi mah pomisli da je nastao u Škotskoj, iako njegov nastanak sa Škotskom praktično nema nikakve veze.

1761-e godine Stiven Moren je od već pomenute Velike Lože Francuske dobio patent i dozvolu da uspostavi više stepene u prekomorskim zemljama. Rezultat njegovog rada je velika popularnost sistema od 25 stepeni koji je on iz Francuske preko Santo Dominga (Haiti) preneo na istočnu obalu Severne Amerike. Sistem se jako brzo proširio i uključio u masoneriju veliki broj slobodnih zidara. Između ostalog, da bi se sprečio kaos koji je bio na pomolu, jer se pojavilo jako mnogo Generalnih Inspektora 25-og stepena, uvodi se red i 1801-e godine u Čarlstonu (Južna Karolina) formira prvi Vrhovni Savet. Proklamovan je moto "Order from chaos" i na postojeći sistem od 25 stepeni dodano je novih osam. Uspostavljen je sistem od 33 stepena i formirano upravno telo na vrhu piramide - prvi Vrhovni Savet. Ovaj Vrhovni Savet danas se vodi kao majka svih ostalih Vrhovnih Saveta u svetu.

Ne znajući za događaje u Čarlstonu, u Nju Jorku se na osnovu istih ovlašćenja iz kojih je legitimitet dobio Čarlston, grupa masona paralelno organizovala i osnovala slično telo ali na 32-om stepenu. Potencijalni problem je prevaziđen tako što je i ovo telo 1813-e godine priznato i proglašeno za još jedan Vrhovni Savet, a teritorija SAD podeljena na dve jurisdikcije, Severnu i Južnu. Vrhovni Savet formiran 1801-e u Čarlstonu zadržava status majke svih Vrhovnih Saveta i danas mu je sedište u Vašingtonu, dok je sedište Vrhovnog Saveta Severne Jurisdikcije u Bostonu. Puni naziv Vrhovnog Saveta Južne Jurisdikcije je "Supreme Council of Ancient and Accepted Scottish Rite of Southern Jurisdiction of USA.". Kako se ovde misli na masonsko telo a ne na obred ispravn prevod je "Vrhovni Savet Škotskog Reda Južne Jurisdikcije". Međutim, u Engleskom jeziku za pojam "red" koristi se druga reč ("craft"), pa se nekad kao posledica

doslednog prevođenja kaže i "Vrhovni Savet Škotskog Obreda" iako se praktično misli na red. Kada kažemo Škotski obred, mislimo na ritual, odnosno na složeni sistem rituala i pravila od 1 do 33 stepena, a kada kažemo Vrhovni Savet Škotskog Obreda Južne Jurisdikcije, mislimo na "Red", odnosno na organizaciju koja upravlja radom na stepenima od 4 do 33. Za stepene od 1 do 3 koji se nazivaju "simbolički stepeni" ostaje nadležna Velika Loža.

Vrhovni Savet Francuske

1804-e godine grof Aleksandar de Gras Tili dolazi iz Severne Amerike u Pariz i sa sobom donosi ovlašćenje dobijeno od Vrhovnog Saveta Sjedinjenih Američkih Drzava iz Čarlstona na osnovu koga formira Vrhovni Savet Francuske. Tako se, igrom sudbine, Škotski obred koji je praktično izmišljen u Francuskoj posle odlaska i dugog puta preko Atlantika ponovo vratio tamo odakle je i potekao. U Francuskom jeziku nema nikakve nedoumice pa se "Supreme Conseil Rite Ecossais Ancien et Accepte" prevodi kao Vrhovni Savet Škotskog Reda Drevnog i Prihvaćenog. Kao posledica istorijskog nasleđa, verskih i plemićkih redova u Francuskoj i Evropi uopšte, za označavanje ovakve institucije "red" je prirodnija reč od reči "obred".

Slika 1: Amblem Vrhovnog Saveta Francuske iz 1804 godine

Od 1804. godine pa do danas, Vrhovni Savet Francuske predstavlja vrhovni autoritet koji kontinuirano vodi računa o Škotskom obredu, naravno, u domenu svoje jurisdikcije. Uvek je upravljao radom radionica i odgovarao za stepene od 4 do 33, a u određenom kratkom periodima u Francuskoj je nadgledao je rad i simboličkih loža od 1 do 3 stepena.

Na samom početku XIX veka i u Engleskoj se među masonima vodila bitka između dve struje poznate kao "Ancients" i "Moderns". Epilog ove borbe u Engleskoj bilo je konačno ujedinjenje i osnivanje United Grand Lodge of England¹ 1813. godine. Francuska nije imala tu sreću i ove dve ideološki suprotstavljene struje nastavile su nezavisan razvoj koji je kulminirao i nezavisnim Velikim ložama: Velikom Ložom Francuske² i Velikim Orijentom Francuske³.

Vrhovni Savet Francuske je zadržao privrženost ritualu i višim stepenima opirući se modernizaciji slobodnog zidarstva na kojoj je insistirao VOF³. U svom radu Vrhovni Savet Francuske više puta je potvrđivao svoju posvećenost osnovnim principima masonerije usvajajući razna dokumenta i deklaracije koje su to isticale i formalno. Na primer 1873. godine doneta je odluka po kojoj sva zvanična dokumenta moraju da počinju rečenicom: "U slavu Velikog Arhitekta Univerzuma i pod zaštitom Vrhovnog Saveta Francuske, Sloboda, Jednakost, Bratstvo!" Slično ovome 1875. godine prihvaćena je odluka doneta na istorijskom međunarodnom skupu masona poznatom kao Konvent u Lozani po kojoj je "Veliki Arhitekta Univerzuma" naziv za osnovni stvaralački princip sveta. Konstitutivna dokumenta i nekoliko deklaracija potvrđuju privrženost "Starim međašima⁵".

Zašto je Škotski obred kao ritual toliko interesantan? Živopisna simbolika, prefinjene alegorije, godinama polirana i dorađivana osnovna priča dopunjena bogatim detaljima uz meru i osećaj, čine da ovaj ritual predstavlja najlepší deo u ikonografiji savremene masonerije. Na neki način on je zaštitni znak Francuskog slobodnog zidarstva. U slobodno zidarstvo Francuzi su kroz ovaj ritual uneli duh i pogled na svet koji je praktično inicirao Francusku buržoasku revoluciju. Ovim događajem iz 1789 godine počelo je uvođenje demokratije u društva zapadne civilizacije. Principi proklamovani i sažeti u slogan "Sloboda, Jednakost, Bratstvo!" utkani su u temelje i čine karakterističan Francuski doprinos onome što danas zovemo sistem vrednosti zapadne civilizacije. To je istovremeno temelj sistema vrednosti na kojem počiva i današnja Evropska Unija. Smatra se da je od svih doprinosa Francuske stvaranju Evropske Unije, ovaj najvredniji.

Danas se olako previđaju i lako zaboravljaju neke istorijske činjenice vezane za samo stvaranje Sjedinjenih Američkih Država. Borba za nezavisnost, načela proklamovana u toj borbi i pomoć koju su Francuski masoni pružili Amerikancima u ratu protiv kolonijalne vlasti, odnosno Britanske krune, opravdavaju jednu konstataciju koja se često sreće u literaturi. Često se kaže da su Sjedinjene Američke Države projekat Francuskih masona kroz koji su u praksu sprovedene osnovne ideje Francuske buržoaske revolucije. Po prvi put je u praksi od samog početka građeno društvo koncipirano u skladu sa masonskim pogledom na svet. Pošto su teoretske osnove tog projekta bile dobre ni uspeh u praktičnim rezultatima nije izostao. Tako je stvorena prva ekonomska sila na svetu i istovremeno demokratski „relativno“ najnaprednija društvena zajednica danas.

Sjedinjene Američke Države i Američki sistem

Škotski obred nije jedini obred koji se danas praktikuje u SAD, odmah iza njega po zastupljenosti je Jork, a praktikuje se i još nekoliko drugih obreda. Američki masonski sistem obuhvata "simboličko" slobodno zidarstvo organizovano u 50 Velikih Loža koje korespondiraju saveznom državama i četiri "reda" ili "obreda" koji čine nadogradnju i predstavljaju nastavak masonskog života, odnosno opciju za dalje napredovanje pojedinca i usavršavanje u kraljevskoj umetnosti. Pod uslovom da ispunjava sve svoje obaveze koje pred njega postavlja neka od "simboličkih" Velikih Loža iz koje je potekao, slobodni zidar može da afiluje u jedan ili čak u sva četiri "reda" istovremeno. Svih 50 Velikih Loža je apsolutno ravnopravno i u "simboličkoj" strukturi ne postoji nacionalna niti zajednička Velika Loža SAD.

"Redovi" ili "Obredi" kao nadogradnja, organizovani su nezavisno, po sopstvenim pravilima i kroz posebna tela. Pored Škotskog obreda institucionalizovanog kroz dve Jursdikcije, tu su: Kraljevski Svod organizovan u Kapitore, Vitezovi Templari organizovani u Tabore (Zapovedništva) i na kraju "Kriptički" obred organizovan u Savete. Očigledno je, da je prilikom uvođenja reda u masonsku organizaciju u SAD ispoljena jaka želja da se bude tolerantan i namera da se sve što je zatečeno jednog trenutka, nekako uvede u legalan sistem. Tako su uspostavljanja osnovnih pravila koja su stroga i koja svi poštuju, ali je ostalo veliko šarenilo i raznosvrtnost u organizaciji. Da bi kompletirali grubu sliku o masonskoj organizaciji u SAD, ne smemo da zaboravimo na veliki broj pomoćnih, paramasonskih redova u koje su organizovani mladi, žene, devojke, supruge masona i sl. Podaci kažu da je više od polovine (negde oko 60%) svih masona u Sjedinjenim Američkim Državama (danas ih ima blizu 4 miliona), obuhvaćeno jednom od dve jurisdikcije i upražnjava Škotski obred. Među njima, 95% slobodnih zidara je na 32-om ili u na 33-em stepenu. To Škotski obred čini kičmom ili kako bi se to danas reklo on je "meinstrim" slobodnog zidarstva prvo u SAD a zatim i u celom svetu. Iako se kaže da za slobodnog zidara nema višeg statusa od statusa koji dobija kada postane "majstor mason", i često se ponavlja tvrdnja da viši stepeni nisu "viši" po rangu, već je to samo nastavak u usavršavanju i proširivanju znanja, ipak je činjenica da simboličke lože u SAD predstavljaju neku vrstu filtera i predvorja za okupljanje članstva. Kroz prva tri stepena se prolazi rutinski i relativno brzo, a pun kapacitet i smisao masonski život pojedinca dobija tek kroz više stepene Škotskog ili kroz više stepene nekog drugog od preostala tri reda.

Odnosi Američkih masona i Velike Lože Francuske

Odnos između američkih Vrhovnih Saveta i Vrhovnog Saveta Francuske u suštini je pitanje odnosa između američkih Velikih Loža i Velike Lože Francuske². U svakom slučaju to je duga i komplikovana priča. Istorija Francuske masonerije je sama po sebi jako složena i karakteristična po različitim interpretacijama koje se razlikuju jedna od druge u zavisnosti od toga ko je pripovedač. Ni jedna druga zemlja sem Francuske ne može se pohvaliti tako velikim brojem podela na jednoj strani i ništa manje brojnim pokušajima da se na neki način svi masoni ujedine na nacionalno nivou, na drugoj strani. Nabrojati sve transformacije, šizme i ujedinjenja i smestiti ih u istorijski kontekst od početka XVIII veka do danas je materijal za jednu jako obimnu knjigu. Ovde ćemo istrgnuti iz tog konteksta samo nekoliko važnih godina i nekoliko važnih događaja.

Osnivanje Vrhovnog Saveta Francuske 1804-e godine, kredibilitet i ovlašćenja već pomenutog grofa Aleksandar de Gras Tili-ja nisu sporni. Različito se tumače događaji iz 1894-e godine kada taj Vrhovni Savet ložama kojima je direktno upravljao daje samostalnost i dozvolu da formiraju nezavisnu "simboličku" obedijenciju pod imenom Velika Loža Francuske². Iako ova Velika Loža nastavlja tekovine i tradiciju Velike Lože Francuske iz 1728-e godine (vezane za vojvodu od Vortona), diskontinuitet koji je evidentno postojao ostavlja mogućnost za različitu interpretaciju konkretnih događaja. Diskontinuitet je nastao jer je Velika Loža Francuske iz 1728-e godine, sticajem okolnosti i na talasu želje za ujedinjenjem svih masona u Francuskoj, 1799-e godine reorganizovana i promenila ime u Veliki Orijent Francuske³. Ova linija u Francuskoj masoneriji ne samo da nije uspela u prvobitnoj nameri da sve masone u Francuskoj stavi pod jednu kapu, već je kasnije postala generator novih podela. Tako se iz Velikog Orijenta Francuske³ 1913-e godine odvaja deo članstva i osniva treću obedijenciju: Veliku Nacionalnu Ložu Francuske⁴. Činjenica je da jedan kratak period (1799 – 1894) na tlu Francuske nije postojala ni jedna Velika Loža pod imenom Velika Loža Francuske. VLF² koju je praktično reosnovao Vrhovni Savet Francuske 1894-e godine, dajući samostalnost "simboličkim" ložama, postaje vrlo respektibilna i dobro organizovana obedijencija. Između VLF² i Vrhovnog Saveta ostaju na snazi vrlo bliske veze i mada od 1894 funkcionišu kao dve formalno nezavisne organizacije, članstvo u ložama na višim stepenima pod upravom Vrhovnog Saveta Francuske praktično i dalje dolazi isključivo iz redova VLF². Ovaj deo Francuske masonerije ostaje u bliskim odnosima sa Severnoameričkim masonima a saradnja i međusobno priznavanje neprekidno traju sve do perioda posle Drugog svetskog rata. Mada na početku to nije bilo tako, vremenom se Veliki Orijent Francuske³ nepovratno udaljava od anglosaksonskog dela svetske masonerije. U međuvremenu VOF³ formira i svoj nezavisni Vrhovni Savet. Takva politika na kraju dovodi do nove podele unutar VOF³-a i osnivanja VNLF⁴. Nakon Drugog svetskog rata saradnja Američkih loža sa VLF² postepeno prestaje a mesto miljenika anglosaksonskih masona na tlu Francuske preuzima VNLF⁴. Za Američke Velike Lože VNLF⁴ je trenutno jedina regularna obedijencija u Francuskoj.

Slika 2: Amblem Velike Lože Francuske iz 1728-1894 godine.

Odnosi Američkih Jurisdikcija i Vrhovnog Saveta Francuske pratili su međusobni odnos Američkih Velikih Loža i VLF², tako da su nakon Drugog svetskog rata prvo zahladili a onda su i potpuno prekinuti. Prema njenom godišnjem almanahu iz 1958, VLF² je imala potpisano međusobno priznanje i prijateljske veze sa 11 najvećih Velikih Loža iz SAD. Međutim, problemi kulminiraju 1960-e godine kada UVLE¹ u svom saopštenju objavljenom u plaćenom oglasu u dnevnim novinama "Tajms" proglašava VOF³ i VLF² za neregularne. Postavljena pred veliku dilemu šta da radi i kako da se odredi u odnosu na sukob između UVLE¹ i VOF³-a, na svojoj godišnjoj skupštini 1963 godine, posle žustre rasprave i uz tesnu većinu, VLF² donosi odluku da se ratifikuje "Pakt o bratskom savezu" sa VOF³-om. Ovaj dokument je definisao formalnu saradnju, kao što je na primer međusobna razmena okružnica, ne ulazeći u izmene osnovnih postulata i načina rada potpisnika pakta. Okolnosti koje su uticale na to da članstvo VLF² donese ovakvu odluku, ukazuju na tešku iznudicu u kojoj su se tog trenutka našli, jer im je pretila totalna međunarodna izolacija. Na tragu te odluke, sutradan, Vrhovni Savet Francuske povlači svoj dekret o nezavisnosti VLF² iz 1894-e godine i vraća je pod svoju direktnu upravu. Ovi događaji dovode do nezadovoljstva kod jednog broja pripadnika VLF², tako da manji deo članstva prvo napušta VLF² a zatim prelazi u VNLF⁴, ne želeći da učestvuje u sve očiglednijem distanciranju od anglosaksonskog dela svetske masonerije. Dolazi i do podele u Vrhovnom Savetu Francuske i deo članstva na čelu sa Grand Komanderom napušta svoju dotadašnju matičnu instituciju, biva ponovo iniciran od strane Vrhovnog Saveta Holandije i osniva novi Vrhovni Savet Francuske poznat kao Vrhovni Savet osnovan 1965-e godine. U narednim godinama Vrhovni Savet Francuske (1804) gubi priznanje i postaje proglašen neregularnim prvo od strane Vrhovnog Saveta Južne Jurisdikcije SAD. a zatim i sama VLF² biva postepeno proglašena na neregularnu od strane jedne za drugom, svih Velikih Loža SAD. Zaključno sa 1974-om godinom više nema ni jedne američke Velike Lože koja ima važeće međusobno priznanje i zvanične odnose sa VLF².

Uzroci raskola

Postavlja se pitanje šta je kumovalo prekidu saradnje između masona iz SAD i masona iz VLF²? Formalni razlozi vezani za osnovna pitanja koja jednu Veliku Ložu čine regularnom ne stoje. Legitimnost porekla, teritorijalni suverenitet i poštovanje "Starih međaša"⁵ kao osnovni standardi i uslovi za regularnost nikada nisu bili sporni. Pridržavanje i privrženost pravilima koje definiše ritual takođe nisu sporni i taj aspekt je u slučaju VLF² objektivno čak izraženiji i stroži nego u pojedinim obedijencijama u SAD. Poznavajući ove problematike slažu se sa činjenicom da odgovor leži u pitanjima koja se tiču politike a ne slobodnog zidarstva. Dva osnovna razloga koja su dovela do mimoilaženja su: već pomenuti odnos prema VOF³-u i odnos prema Princ Hol (Prince Hall) masoneriji.

VOF³ je daleko najmasovnija masonska obedijencija u Francuskoj. Sve ono što važi za Francusku masoneriju, njena uloga u događajima u doba prosvetiteljstva, zatim uloga u demokratizaciji društva, uloga u obračunu sa dominacijom crkve, uloga u obračunu sa feudalizmom, zasluge za snažnu sekularizaciju društva i favorizovanje nauke, poštovanje principa ravnopravnosti bez obzira na pol, boju kože i veru, u slučaju VOF³ su mnogo jače isticani i na njima se mnogo više insistiralo nego u drugim obedijencijama u Francuskoj. VOF³ je u liberalizaciji društvenih odnosa i rušenju svega što podseća na diktat i crkvu bio uvek isključiv i bezkompromisan, pa je na kraju prešao granicu koju po mišljenju UVLE¹ nije smeo da pređe. 1788 godine je izmenjena konstitucija VOF³-a tako da je svakom pojedincu dopušteno da "deluje po svojoj sopstvenoj savesti" u pogledu verovanja u neko Vrhovno biće i po pitanju da li bi i kakva Knjiga svetog zakona trebala da stoji na Oltaru zakletve. VOF³ je proglašen za "ateističku" Veliku Ložu i danas se u masonskom svetu lome koplja po pitanju da li je VOF³ uopšte masonerija ili nije.

Svojom odlukom iz 1963-e godine VLF² je u sukob između UVLE¹ i VOF³ izabrala da stane na stranu VOF³-a. Pod pritiskom UVLE¹ postepeno su zaoštrili odnosi između Američkih Velikih Loža i VLF².

Iako je VLF² imala svoje razloge zbog kojih je ostavila otvoren kanal za komunikaciju sa VOF³-om, ipak, ona nikada nije krenula putem kojim su se uputili slobodni zidari iz VOF³-a. VLF² je ostala verna "Starim međašima⁵" i strogo je poštovala, kao što i dan danas poštuje sva pravila koja iz njih proističu.

Ovde treba pomenuti još jedan aspekt i dodati da se sukob između UVLE¹ i VOF³ prelama na više različitih nivoa i iako u manjoj meri zalazi u problem poštovanja osnovnih principa, u većoj meri je posledica večite međusobne borbe za prevagu i uticaj između dve najveće kolonijalne sile: Engleske i Francuske. Kroz sukob UVLE¹ i VOF³-a manifestuje se dugogodišnja borba dva moćna suseda za dominaciju i uticaj kako jednih na druge tako i u odnosu na treće zemlje. Iz ove perspektive posmatrano, jasno je da sukob takve prirode nije tako lako prevazići. Mora se priznati da u prethodnim godinama ni VOF³ nije pokazivao veliku želju da normalizuje svoje odnose sa anglosaksonskim delom svetske masonerije a takav stav je na snazi i danas. VOF³ ima svoju međunarodnu politiku koja je nezavisna i ne osvrće se na postojanje UVLE¹ niti od nje traži bilo kakvo priznanje.

Međutim, priroda sukoba između Američkih Velikih Loža i VLF² nije tako ideološki duboka i nepomirljiva. U praksi među njima ima više dodirnih tačaka i veza koje ih spajaju nego što ima razlika koje ih razdvajaju. Čvorovi za povezivanje i osećaj pripadnosti istoj ideji kreću od identičnog rituala. Samo poreklo Škotskog obreda i saradnja u ključnim istorijskim trenucima su dodatno vezivno tkivo. Zato povremeno i jedna i druga strana pokazuju volju i pokrenu nekakvu inicijativu da razgovaraju na temu prevazilaženja međusobnih nesporazuma.

Drugi aspekt koji je doveo do zahlađenja u odnosima Američkih loža i VLF² vezan je za činjenicu da je tokom Drugog svetskog rata na tlu Francuske radio veći broj crnačkih loža sastavljen od Američkih vojnika iz sastava Savezničkih snaga u Evropi. VLF² je bez ikakvih problema afilovala sve te lože i one su u okviru VLF², radile pod zaštitom Vrhovnog Saveta Francuske. U to vreme Vrhovni Savet Južne Jurisdikcije nije priznavao regularnost Princ Hol masonerije, tako da je prećutno to bio veliki problem u odnosima sa Francuskom. U vreme De Gola i opšteg zahlađenja u odnosima između SAD i Francuske, naročito po pitanju vojne saradnje, oponiranje svemu što je Američko, bilo je jedno vreme jako popularno u Francuskoj. Taj talas nije mimošao ni VLF² i jedan kratak period nakon Drugog svetskog rata ni sama VLF² nije insistirala na bliskim odnosima sa Američkim Velikim Ložama. Čudan splet okolnosti doveo je do toga da većina Američkih Velikih Loža u jednom trenutku prećutno prizna pojedine Princ Hol Velike Lože na teritoriji svoje Savezne države. Time su prihvatile postojanje još jedne Velike Lože na svojoj, do tada mnogo puta ponovljeno, "suverenoj" teritoriji. Tako se 35 Američkih Velikih Loža praktično odreklo principa "Jedna Velika Loža u jednoj Saveznoj državi". Teritorijalna isključivost je zvanično bio glavni formalni razlog za diskriminaciju crnačke masonerije. Međutim, velike bele anglosaksonske lože, iako su same korigovale svoj pređašnji stav, VLF²-u nisu oprostile prethodnu saradnju sa masonima obojene kože.

Umesto zaključka

Šta će doneti godine koje slede, niko ne može da predvidi. Ujedinjenje masonerije na svetskoj sceni nikada nije prestajalo da bude tema, ali situacija ne tarenu ne daje nadu da će do toga uskoro doći. Treba prvo pomiriti Velike Lože unutar jedne zemlje, kao na primer Francuske, a zatim delovati i na međunarodnom planu. U tom smislu povremeno se pokrene neka inicijativa koja ide ka pomirenju Velikih Loža iz SAD i VLF². Evidentna je obostrana i konstantna dugoročna namera da se nesporazumi ipak jednog dana prevaziđu. Inicijative najčešće kreću iz VLF², ali ima i pokušaja s druge strane.

Jedna takva inicijativa potekla je od Velike Lože Minesote. Ona je aprila 2001 godine priznala i uspostavila zvanične odnose sa VLF², nadajući se da će u vremenu koje sledi i kroz široku debatu koja je na ovaj način inicirana jezičak na vagi uspeti da prevagne u korist VLF², pa će primerom Minesote krenuti i druge Američke Velike Lože. Međutim to se nije desilo. Suočena sa neviđenim pritiskom i pretnjama da sama bude isključena iz društva bratskih Velikih Loža, Velika Loža Minesote je jula 2003 godine povukla ovo priznanje.

Škotski obred je osnovni uzrok magnetizmu koji deluje i preko okeana i aktere podele neprekidno goni da preispituju svoje stavove. Pokidane veze ostavljaju gorak utisak u ustima i jednima i drugima. Sasvim je izvesno da će i dalje biti inicijativa i pokušaja da dođe do pomirenja. Škotski obred je živi organizam i u njegovoj prirodi je težnja da ponovo uspostavi prekinute veze, zaleči rane i ponovo bude jedinstven.

Najnovije inicijative išle su u pravcu normalizacije odnosa i međusobnom prevazilaženju nesporazuma između VLF² i VNLF⁴. Ukoliko bi se ove dve Velike Lože dogovorile i nekako ispeglale međusobni problem "teritorijalnog suvereniteta", bilo bi moguće normalizovati odnose između VLF² i anglosaksonskog dela svetske masonerije. Međutim, sve je ostalo na pokušaju koji je praktično bio jako daleko od konačnog dogovora. Ovde se kao ključni problem poslednjih godina pojavila činjenica da u mnogim zemljama, a to naročito važi za bivše Francuske kolonije, VLF² i VNLF⁴ imaju na istoj teritoriji paralelne Velike Lože koje jedna drugoj osporavaju legitimitet. Taj trend osnivanja novih Velikih Loža u trećim zemljama na delu je i danas i biće jako teško izaći iz tog "vrzinog kola" međusobnih optužbi i osporavanja.

Ako se za trenutak izmaknemo i sa strane bacimo pogled na masoneriju danas u svetu, videćemo da je VLF² sebe pozicionirala na brisanom prostoru, praktično negde između dve najveće međunarodne masonske struje. Privržena Škotskom obredu i verna izvornim principima na jednoj strani ali izopštena iz raznih udruženja koja čine „Regularnu“ masoneriju, u kojima su lideri UGLE¹ i Američki Vrhovni Saveti. Na drugoj strani, ona je još dalje od participacije u asocijacijama koje čine „Kontinentalnu“ masoneriju gde je lider VOF³ a prate ga uglavnom drugi Veliki Orjenti, ali sa otvorenim kanalom za dijalog i saradnju s njima.

Neko će reći da je ovako možda i bolje, jer je korisno da ponuda na međunarodnoj sceni bude što bogatija. Šarenilo obedijencija daje svakoj pojedinačnoj Velikoj Loži mogućnost da u šumi obedijencija u inostranstvu prepozna nekog ko joj je kompatibilan po senzibilitetu i pristupu slobodnom zidarstvu, pa da s njim saraduje. Neko drugi će reći da je svetski mir zasnovan na religijskoj toleranciji, političkoj slobodi, međusobnom razumevanju i pravdi, zajednički cilj svih pripadnika univerzalnog masonskog bratstva. Kako će svetska masonerija sprovesti ovaj cilj i kako će delovati na međunarodnom planu ako ove principe ne može da sprovede u svojim sopstvenim redovima?

Da li na trenutne podele treba gledati kao na manu, ili kao na vrlinu svetske masonerije? Godine koje dolaze pokazaće ko je bio progresivan a ko je bio smetnja široj međunarodnoj povezanosti i saradnji. Za sada nam ostaje da sprovodimo u praksu jedan od slogana vezanih za popularizaciju regionalne politike Evropske Unije koji praktično nema nikakve direktne veze sa masonerijom, ali lepo opisuje trend koji u masoneriji vlada: "Negujmo jedinstvo različitosti"!

¹UGLE – United Grand Lodge of England, odnosno, UVLE – Ujedinjena Velika Loža Engleske

²GLDF - Grande Loge de France, odnosno, VLF – Velika Loža Francuske

³GOdF – Grand Orient de France, odnosno, VOF – Veliki Orijent Francuske

⁴GLNF – Grande Loge Nationale Francaise, odnosno, VNLF – Velika Nacionalna Loža Francuske

⁵ „Ancient landmarks” – Stari međaši

Brat Č.V.

Loža „Nemanja“ Niš